

Poglądy Sokratesa

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Julian Tuwim, *Sokrates tańczący*, [w:] tegoż, *Sokrates tańczący*, Warszawa 1920.

Poglądy Sokratesa

Jacques-Philip-Joseph de Saint-Quentin, *Śmierć Sokratesa*

Źródło: domena publiczna.

Sokrates to jeden z najwybitniejszych filozofów w dziejach świata. Do dziś jest również jedną z najbardziej tajemniczych postaci. Mimo że nie pozostawił po sobie ani jednego tekstu, do dziś inspiruje nie tylko filozofów.

Sokrates przyjmował w dyskusji postawę zwaną później ironią sokratejską. Prowadził ze swoimi rozmówcami pewnego rodzaju grę – podczas zadawania pytań świadomie wykazywał naiwne nastawienie, umniejszał swoje zdolności i wychwalał mądrość mówiącego. W trakcie udzielania odpowiedzi rozmówca sam zauważał swoje braki w rozumowaniu i własną niewiedzę.

Sokrates był interesującą postacią. Posiadał umiejętność wciągania młodzieży w filozoficzne dyskusje i wyznaczył myśli greckiej całkowicie nowy kierunek. Ten zwrot w stronę humanizmu łączył się także z krytyką ateńskiej demokracji, co przysporzyło Sokratesowi politycznych wrogów. Uważa się go za twórcę etyki i patrona europejskiej filozofii.

Twoje cele

- Poznasz postać i myśl Sokratesa.
- Opisziesz stosowane przez Sokratesa metody prowadzenia dyskusji.

- Dowiesz się, jak Julian Tuwim przedstawił Sokratesa w swoim wierszu *Sokrates tańczący*.
- Wyjaśnisz, czym – według Sokratesa – jest szczęście.
- Przeanalizujesz, dlaczego pojawienie się Sokratesa było przełomem w dziejach filozofii starożytnej.
- Przeanalizujesz wpływ Sokratesa i jego uczniów na rozwój filozofii europejskiej.

Przeczytaj

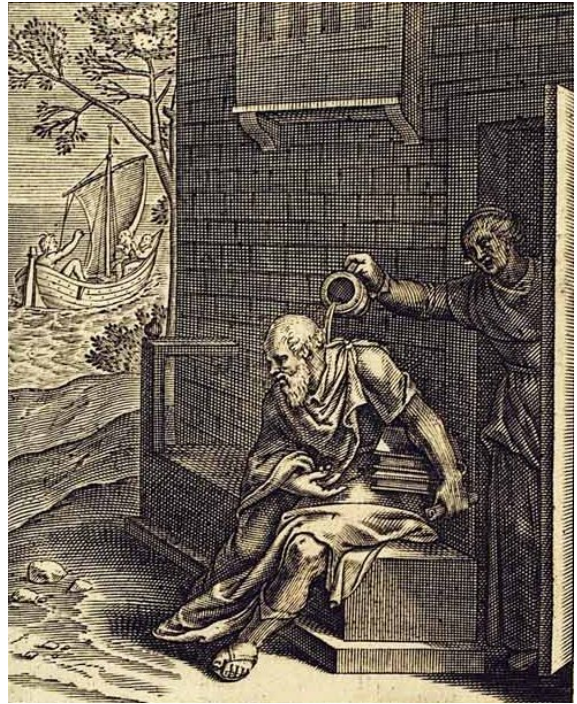
Sokrates

Sokratesa do dzisiaj uważa się za niedościgły ideał filozofa, którego poglądy okazały się zgodne z jego życiem.

Prawdopodobnie urodził się w Atenach ok. 470 r. p.n.e. i w mieście tym pozostał do końca swoich dni. Jego ojcem był rzeźbiarz Sofronikos, a matką akuszerka Fajnarete.

W młodości, biorąc udział w trzech wyprawach wojennych, wykazał się odwagą i patriotyzmem. W życie polityczne jednak się nie angażował, poświęcił się natomiast działalności nauczycielskiej. W przeciwieństwie do sofistów za nauki nie pobierał żadnych pieniędzy, co zresztą było przyczyną jego życiowego niedostatku. Biedę musiała z nim dzielić żona Ksantypa – kobieta, która z racji swego trudnego charakteru, miała ponoć ćwiczyć filozofa w cnocie cierpliwości. Sokrates pojawiał się często na publicznych placach i wdawał się

w filozoficzne dysputy z napotkanymi ludźmi. W ten sposób pozyskał oddane sobie grono uczniów, najbardziej znani spośród nich to Platon, Ksenofont i Alcybiades. Był jednocześnie mistrzem w demaskowaniu wiedzy fałszywych autorytetów. Znaleźli się więc i tacy, którzy uznali go za burzyciela porządku społecznego.

Ksantypa, żona Sokratesa, stała się postacią przysłowiową ze względu na przypisywanie jej złośliwego charakteru. Na powyższym grawerze przedstawiono ją wylewającą nieczystości na głowę Sokratesa.

Źródło: Otho Vaenius, *Emblemata Horatiana, Imaginibus In Aes Incisis Atque Latino, Germanico, Gallico Et Belgico Carmine Illustrata*, 1607, domena publiczna.

Jacques-Louis David, *Śmierć Sokratesa*, 1787

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W wieku 70 lat został oskarżony o bezbożność i demoralizowanie młodzieży. Przed sądem nie przyznał się do winy, a nawet domagał się, aby miasto utrzymywało go na swój koszt za zasługi, jakie mu wyświadczył. Skazany został na śmierć. Przez 30 dni przebywał jeszcze w więzieniu, gdzie odwiedzali go uczniowie. Przyjaciele proponowali mu ucieczkę, na co filozof nie chciał się zgodzić. Wreszcie wypił podaną mu truciznę, [cykute](#), i w ten sposób zakończył życie, prawdopodobnie w 399 r. p.n.e. Nauczał tylko przez rozmowę, nie pozostawił po sobie żadnych pism. Jego biografię i poglądy znamy m.in. z przekazów jego uczniów – Platona i Ksenofonta.

Poglądy

Wystąpił błąd

Autor tekstu: Tomasz Tomasik. Czyta dr Paweł Trojanowski.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Sokrates*.

Wpływ i recepcja

Nie sposób przecenić wpływu Sokratesa na dalszy rozwój filozofii europejskiej. Jego bezpośrednim uczniem był Platon. Z filozofii Sokratesa czerpali także zwolennicy dwóch przeciwstawnych sobie szkół: [cyrenaików](#) i [cyników](#). Pośrednio oddziaływał na Arystotelesa. Wynika więc z tego, że Sokrates i ogólnie sokratyzm patronuje niemalże całej filozofii europejskiej, Hegel nazwał go wiele wieków później „bohaterem ludzkości”.

Źródło: domena publiczna.

Polecenie 1

Spróbuj zdefiniować, czym dla Sokratesa była cnota.

Słownik

cykuta

znana jako szalej jadowity – gatunek silnie trującej rośliny należący do rodziny selerowatych

sofiści

(gr. *sophia* - mądrość) wędrowni nauczyciele nauczający retoryki, polityki, filozofii oraz etyki

areté

(gr. *areté*, łac. *virtus* - cnota) cnota duchowa, dzielność lub doskonałość, jedno z podstawowych pojęć etycznych starożytnej Grecji; z greki zapożyczyli ją Rzymianie, przekształcając w *virtus* (odwagę i męstwo), a dalej pojęcie ewoluowało w chrześcijańską cnotę (bogobojuństwo i przykładowe moralnie życie)

Daimonion

(gr. *daimōn* - Bóg, bóstwo, demon) wewnętrzny ostrzegawczy głos, który odradzał złe uczynki i błędne decyzje, jednak w odróżnieniu od sumienia nie skłaniał do dobra

metoda elenktyczna

(gr. *elenktikós* - zbijający, badawczy; *elenktós* - badanie, argument) stosowany przez Sokratesa sposób prowadzenia dyskusji polegający na przyjęciu tezy przeciwnika, a następnie doprowadzeniu go, poprzez zadawanie kolejnych pytań, do wyciągnięcia wniosków jawnie sprzecznych z jego początkową tezą

metoda majeutyczna

(gr. *maieutikós* - położniczy) stworzona przez Sokratesa dialogiczna metoda filozoficzna, której celem jest wspólne dotarcie do prawdy; polega ona na wydobywaniu z dyskutanta nieświadomionej przez niego wiedzy prawdziwej; Sokrates przyjmował, że sam nie posiada wiedzy, nie mógł jej więc nauczać w tradycyjny sposób

eidos

(gr. *eidō* - widzę, spostrzegam) termin oznaczający to, co rzeczywiście istnieje w przeciwieństwie do rzeczy pozornych i zmiennych; umysłowo odkrywany,

niewidzialny, niezmienny, wieczny byt, który przez obecność w rzeczach udziela im istnienia, jest także przyczyną i istotą rzeczy, które w niej uczestniczą

eudajmonia

(gr. *eudaimonía* – szczęście) stan pełnego, racjonalnie uzasadnionego zadowolenia i satysfakcji z własnego życia, stan życiowego spełnienia, braku cierpienia, wewnętrznego spokoju

cyrenaicy

szkoła filozoficzna w Starożytnej Grecji założona przez Arystypa z Cyreny; jej uczniowie uważali, że sprawy praktyczne są ważniejsze od teoretycznych, wiedza może być dostarczana tylko przez zmysły, a możliwe jest poznanie tylko własnych stanów, a nie rzeczy, które je wywołują

cynicy

(gr. *kynikos* – psi) szkoła filozoficzna koncentrująca się prawie wyłącznie na etyce; dla cyników wszystko inne było obojętne – łącznie z szeroko rozumianą wiedzą; cynicy pogardzali ogólnie przyjętymi zwyczajami, chlubili się brakiem jakichkolwiek potrzeb i uważali życie psa za symbol życia zgodnego z naturą i nieuznawania żadnych konwencji społecznych

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka. Poeta Julian Tuwim dokonał swoistej profanacji obiegowego wizerunku Sokratesa. Jak sądzisz, dlaczego jego wiersz został odebrany w ten sposób?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PyWBDOfXz>

Sokrates w literaturze i kulturze

Jeszcze za swego życia Sokrates został sportretowany w karykaturalny sposób jako sofista przez greckiego komediopisarza Arystofanesa w utworze *Chmury*. Później jednak obrony swego mistrza podjęli się Platon i Ksenofont, którzy w pewnym sensie stali się też jego biografami. Ze względu na wiele zbieżności, Sokratesa w epoce chrześcijańskiej zaczęto porównywać z Jezusem Chrystusem. Renesansowy humanista, Erazm z Rotterdamu, był zaskoczony sposobem myślenia Sokratesa. Twierdził, że niebywałym jest, żeby człowiek, który żył w czasach przedchrześcijańskich prezentował takie poglądy, jak te reprezentowane przez Sokratesa. W oświeceniu i romantyzmie Sokrates stał się symbolem wolnomyśliciela prześladowanego przez pogrążone w hipokryzji społeczeństwo. Jednym z najsłynniejszych przedstawień malarskich ukazujących greckiego filozofa jest obraz malarza działającego w czasach Wielkiej Rewolucji Francuskiej, Jacques'a-Louisa Davida, zatytułowany *Śmierć Sokratesa* (1787). Artysta uchwycił moment, w którym filozof otoczony przez swoich przyjaciół jedną ręką sięgnął po truciznę, a drugą wznosił w górę, pouczając swoich bliskich, że żył i umiera w imię wyższych celów, zapewniających człowiekowi nieśmiertelność. Autorytet Sokratesa podważył dopiero w 2 poł. XIX w. Fryderyk Nietzsche, oskarżając go o antydionizyjskość, czyli tłumienie w kulturze tego, co spontaniczne i tajemnicze.

Jednym z bardziej znanych portretów Sokratesa w literaturze polskiej jest wiersz Juliana Tuwima zatytułowany *Sokrates tańczący*.

Julian Tuwim

Sokrates tańczący

Prażę się w słońcu, gałgan stary...

Leżę, wyciągam się i ziewam.

Stary ja jestem, ale jary:

Jak tęgi łyk pociągnę z czary,

To śpiewam.

Słońce mi grzeje stare gnaty

I mądry, siwy łeb kudłaty,

A w mądrym łbie, jak wiosną las,

Szumi i szumi mędrsze wino,

A wieczne myśli płyną, płyną,

Jak czas...

Czego się gapisz, Cyrbeusie?

Co myślisz? Leży stary kiep,

Już do gadania słów mu brak,

Już się wygadał? A tak, tak...

Idź, piecz swój chleb.

Z zaułka śmieją się uczniowie,

Że się mistrzowi kręci w głowie,

Że się Sokrates spił...

Idź, Cyrbeusie, uczniom powiedz,

Że już trafiłem w samo sedno:

Że cnotą jest zlizywać pył

Z ateńskich ulic! Lub im powiedz,

Że cnotą jest w pęcherze dąć!
Że cnotą jest – lać wodę w dzbany!
Albo – wylewać! Wszystko jedno...
A jeśli chcesz – to przy mnie siądź,
Nie piecz swych bułek i rogali,
Będziemy sobie popijali!
No, trąć się ze mną, trąć!
Cóż ci to? przykro, Cyrbeusie,
Że mi się język trochę płacze?
Że się tak śmieję, Cyrbeinku?
Że w biały dzień w Atenach, w rynku,
Jak żebrak leżę, wino sączę?
Mędrcomi, mówisz, nie przystoi,
Gdy złym przykładem uczniom świeci?
Że stary broi
Jak dzieci?
Że tłumowi uczni nie gromadzę,
Że drogi prawd im nie wskazuję?
Nie radzę,
Nie filozofuję?
A tak... a tak...
Zło! Dobro! – prawda? – Ludzie, bogi,
Cnota i wieczność, czyn i słowo,
I od początku – znów, na nowo,

Bogi i ludzie, dobro, zło,
Rzeczpospolita, słowa, czyny,
Piękno – to, tamto, znowu to! –
Mój drogi – kpiny!
Słyszeliście od Herifona,
Żem jest najmędrszy... Tak orzekła
Wyrocznia, w całej Grecji czczona,
Blask chwały czoło moje zdobi!
Więc patrzcie, co najmędrszy robi:
O!
Bo cóż jest słowem, a co czynem,
Bo cóż jest dobro, a co zło,
Kiedym się złotym upił winem,
A mam kosmatą głowę psa
I w głowie zamęt obłąkańczy?!
Wy patrzcie, jak filozof tańczy:
I hopsasa, i hopsasa!
I hopsa, hopsa, hopsasa!
Wy patrzcie, jak najmędrszy tańczy!
Jak mu skaczą stare nogi,
Zło i dobro, ludzie, bogi,
Cnota, prawda, wieczna Mojra,
Hopsa, hopsa, idzie ojra:
Raz na prawo – hopsasa!

Raz na lewo – hopsasa!

Rypcium pipcium, chodź, Ksantypciu!

A muzyka gra!!

Chodź tu także, Cyrbeinku,

Wokoluśko tak, po rynku,

Mędrzec tańczy, dalej z drogi

Cnota, prawda, piękno, bogi,

Patrzcie ludzie, patrzcie, gapie,

Od Ksantypci wały złapię,

Że tak we mnie wszystko drga,

A ja sobie hopsasa!

Tak bez końca, tak do śmierci,

Niech się jasne niebo wierci,

Tak – do góry, a tu kopsa,

I znów boczkiem hopsa, hopsa!

Nie żałować starych nóg!

Niech się cieszy wielki Bóg,

Że Sokrates prawdę zna,

Że już wie! że wszystko ma!

Że już poszedł hen, za kraniec,

On – najmędrszy, on – wybraniec,

Gałgan z brzydką mordą psa

Poznał taniec, poznał taniec,

Hopsa, hopsa, hopsasa!!!

Julian Tuwim, *Sokrates tańczący*, [w:] tegoż, *Sokrates tańczący*, Warszawa 1920.

Polecenie 2

Jak można określić filozofię życiową, którą wyznaje w cytowanym wierszu Sokrates? Jak się ona ma do rzeczywistych poglądów greckiego myśliciela? Napisz notatkę na ten temat.

Film edukacyjny

Filozofia sokratejska i posokratejska (V-IV w. p.n.e.)

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i odpowiedz na pytanie, dlaczego pojawienie się Sokratesa było przełomem w dziejach filozofii starożytnej.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D188qx1Lq>

Autor tekstu: Tomasz Tomasik. Czyta dr Paweł Trojanowski.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem Filozofia sokratejska i posokratejska (V-IV wiek przed naszą erą).

Polecenie 2

Zapoznaj się z filmem i odpowiedz na pytanie, czym jest szczęście według Sokratesa.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D188qx1Lq>

Film edukacyjny. Koncepcja szczęścia.

Wykłada: dr Tomasz Mazur.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem Koncepcja szczęścia.

Ćwiczenie 1

Rozważ wyrażoną w tym zdaniu zasadę i zastanów się, czy się z nią zgadzasz.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o. o, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 2

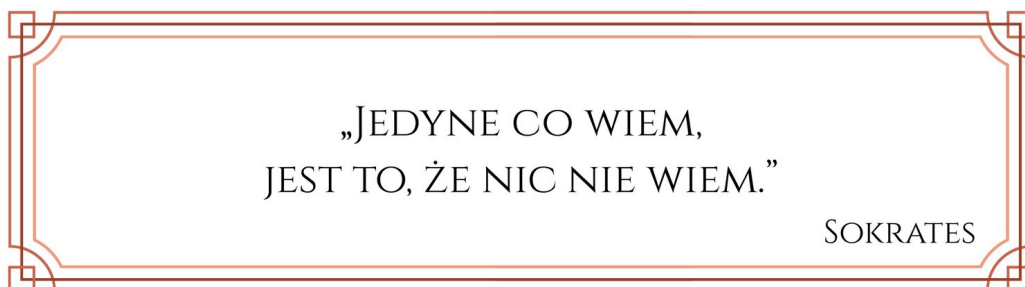
Poniższe stwierdzenie, będące parafrazą słów Sokratesa, warto zapamiętać, ale czy potrafisz je przedstawić w szerszym kontekście?

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o. o, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 3

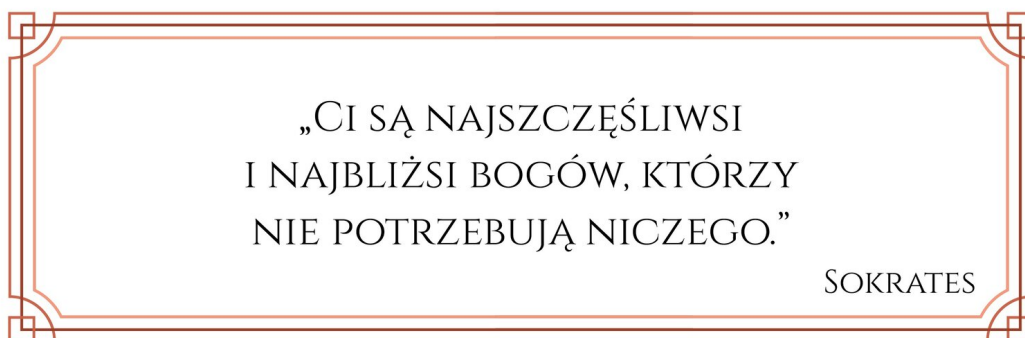
Opisz, dlaczego postawę wyrażoną w poniższym zdaniu nazywamy ironią?

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o. o, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 4

Jak stworzyć hierarchię wartości, by osiągnąć szczęście, o którym mówił Sokrates? Spróbuj odpowiedzieć na to pytanie, uwzględniając poniższy cytat i poznane poglądy Sokratesa.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o. o, licencja: CC BY-SA 3.0.

Praca domowa

Ćwiczenie 5

Napisz esej, który byłby rozwinięciem następującej myśli Sokratesa: „*Strzeż się ludzi, którzy są pewni tego, że mają rację*”.

Dla nauczyciela

Autor: Paweł Kaniowski

Przedmiot: Filozofia

Temat: Poglądy Sokratesa

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

V. Filozofia Sokratesa jako początki filozofii człowieka i etyki. Uczeń:

- 1) charakteryzuje filozofię Sokratesa w kontekście jego życia i postawy moralnej;
- 2) objaśnia koncepcję uprawiania filozofii poprzez autorefleksję lub samoświadomość (hasło „poznaj samego siebie”);
- 3) definiuje terminy: psychē, aretē, daimonion jako kluczowe terminy filozofii Sokratesa;
- 4) dyskutuje na temat „dlaczego ludzie postępują źle?”, przedstawiając tezę intelektualizmu etycznego oraz argumenty za i przeciw niemu.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Poznasz postać i myśl Sokratesa.
- Opiszysz stosowane przez Sokratesa metody prowadzenia dyskusji.
- Dowiesz się, jak Julian Tuwim przedstawił Sokratesa w swoim wierszu *Sokrates tańczący*.
- Wyjaśnisz, czym – według Sokratesa – jest szczęście.
- Przeanalizujesz, dlaczego pojawienie się Sokratesa było przełomem w dziejach filozofii starożytnej.

- Przeanalizujesz wpływ Sokratesa i jego uczniów na rozwój filozofii europejskiej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omawia poglądy filozofów reprezentatywnych dla poszczególnych epok kultury europejskiej;
- rozwija krytyczne myślenie i sprawności logiczne poprzez analizę wybranych pytań i argumentów filozoficznych;
- rozpoznaje wpływ starożytnej filozofii greckiej na europejską kulturę późniejszych epok, a zwłaszcza na literaturę piękną, naukę i religię.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm;
- nauczanie wyprzedzające.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- esej filozoficzny;
- praca z multimedium;
- film;
- audiobook.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Przed lekcją nauczyciel udostępnia uczniom na platformie materiał „Poglądy Sokratesa”. Uczniowie mają za zadanie wykonać polecenie zawarte w sekcji „Przeczytaj”: *Spróbuj zdefiniować, czym dla Sokratesa była cnota.*

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i wyświetla na tablicy temat i cele lekcji. Prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali kryteria sukcesu.
2. Prowadzący poleca wybranym uczniom, aby odczytali swoje odpowiedzi na Polecenie 1 zredagowane w ramach przygotowania do zajęć.

Faza realizacyjna:

1. **Praca z multimedium nr 1.** Nauczyciel dzieli klasę na grupy. Każdej z nich zadaje do opracowania części multimedium w sekcji „Audiobook”. Zespoły pracują według ustalonego porządku:
  - grupa 1: Polecenie 1,
  - grupa 2: Polecenie 2.Uczniowie przygotowują krótkie wystąpienia z syntezą przydzielonego materiału oraz odpowiedziami na zadane pytania. Po wyznaczonym czasie zespoły prezentują efekty swojej pracy.
2. **Praca z multimedium nr 2.** Uczniowie dobierają się w pary. Na polecenie nauczyciela zapoznają się z wykładem dr. Tomasza Mazura zamieszczonym w sekcji „Film edukacyjny”. Następnie wykonują Polecenie 2 oraz Ćwiczenia od 1 do 4. Wskazane pary odczytują rozwiązania na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. **Praca z multimedium nr 2.** Nauczyciel prosi uczniów, aby zapoznali się z filmem *Filozofia sokratejska i posokratejska* z sekcji „Film edukacyjny”. Następnie inicjuje dyskusję na temat *Dlaczego pojawienie się Sokratesa było przełomem w dziejach filozofii starożytnej?*
2. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?

Praca domowa:

1. Napisz esej, który byłby rozwinięciem następującej myśli Sokratesa: *Strzeż się ludzi, którzy są pewni tego, że mają rację.*

Materiały pomocnicze:

- Krońska I., *Sokrates*, Warszawa 1964.

- Krokiewicz A., *Zarys filozofii greckiej*, Warszawa 2000.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie zapoznają się z multimedium w sekcji „Audiobook” i przygotowują do niego pytania. Następnie zadają je sobie nawzajem, sprawdzając stopień przyswojenia jego treści.